

צו

קרבן

- א. מדוע רק הבהמות הטהורות זכו לעלות על המזבח לקרבן, ואילו החיות הטהורות לא זכו לכך?
- ב. מפני מה אין מקריבים קרבנות מן העופות, אלא רק תורים ובני יונה?
- ג. מהו ביאור הלשון "קרבן", ומהו עומק הענין שבהבאת הקרבן?
- ד. מה חטאה ומה פשעה של הבהמה שעולה לקרבן חלף האדם? וכיצד בכלל יתכן שיקבל הקב"ה בהמה לקרבן במקום האדם, והלא אין האדם והבהמה שווים?
- ה. אימתי הותר לבנות במת יחיד, ומדוע דווקא בתקופה זו?

רק בהמות טהורות ובני יונה ראויים לעלות על גבי המזבח

במדרש הגדול מבואר שבפרשת שמיני נזכרו שלושה מיני בהמות טהורות, ושבעה מיני חיות טהורות - שמותרות באכילה:

הבהמות הטהורות - שור, שה כשבים, ושה עיזים.

והחיות - איל, צבי, ויחמור, אקו, דישון, תאו וזמר.

והקשו במדרש, מאחר שיש גם מיני חיות המותרות באכילה, מפני מה אינן עולות על גבי המזבח, ואין מקריבים כלל אלא בהמות טהורות?

ותירצו שני תירוצים:

א. כיון שהבהמות רועות בסמוך לעיר, ולכן קל יותר להשיג אותן מאשר להשיג חיות טהורות, ולא רצה הקב"ה להטריח את בניו.

ב. משום שהבהמה יותר כנועה מהחיה, שהרי היא תמיד נרדפת - והאלוקים

יבקש את הנרדף!

ויש להוסיף שהטעם השני הוא הטעם העיקרי, משום שלעתיד לבוא נאמר: "וגר זאב עם כבש" - כלומר, כולם יגורו יחדיו במקום אחד, וממילא יתבטל הטעם הראשון. ואם כן ודאי שהטעם השני - שמקריבים רק מן הבהמות הטהורות ולא מן החיות הטהורות לפי שהבהמות כנועות ביותר - הוא העיקרי, וכמאמר הכתוב: "זבחי אלוקים רוח נשברה"!

וראיה נפלאה לזה ניתן להביא מדברי חז"ל במסכת בבא קמא (דף צ"ג.ג.), שהקשו כעין זה לגבי העופות - מדוע מכל העופות אין מקריבים אלא תורים ובני יונה? הלא רבים הם העופות הכשרים ומותרים לאכילת אדם?

אמר רבי אבהו: "לעולם יהא אדם מהנרדפים ולא מן הרודפים" - שאין נרדף בעוף יותר מהיונה - ולכן הוכשרה למזבח! והכלל העולה אחד הוא - הרדיפה גורמת לו לנרדף לשפלות הרוח ולשברון הלב, וזבחי אלוקים רוח נשברה.

קרבן מלשון קירבה

ועל כן בתחילת הפרשה נאמר: "צו את אהרן וכו', זאת תורת העולה - היא העולה", ויש כאן כתיב וקריא, כתוב "הוא", ונקרא "היא", ללמד את האדם שהוא בעצמו הקרבן, הוא ולא הבהמה, הוא ולא היא.

בגוף האדם היתה צריכה ליקוד האש - - -

ולמה נקרא שמו "קרבן"?

מבאר המהר"ל: "קרבן" מלשון קירבה! וללמדנו בא, שלאחר שחטא האדם והתרחק מבוראו, מוזמן הוא להתקרב בחזרה! ואין הקרבן המטרה, אלא הוא הדרך לבוא אל שער המלך.

וכן מצינו אצל שאול המלך, שחמל על צאנו של אגג העמלקי, ואמר לשמואל שלא הרג את הצאן כיון שרצה לזבחו לה'. והשיב לו שמואל: "החפץ לה' בעולות וזבחים", בתמיה. והלא המטרה אחת היא: "הנה שמוע, מזבח טוב - להקשיב, מחלב אילים".

ובגמרא במסכת מנחות (דף ק"ד): דרשו את הפסוק: "ונפש כי תקריב" - למה נאמר "נפש" ולא "אדם כי יקריב"?

אלא - העני, מתוך שדעתו שפלה, מעלה עליו הקב"ה כאילו את נפשו הקריב! ולכך כתבה התורה שקרבנו יהיה מן הצומח - מנחת סולת, להדגיש ולהמחיש שממה שאסף לו העני למאכלו - מן הלקט השכחה והפאה - ממנו הוא מקריב קרבן לה'! וכשמקמץ מארוחתו, ומקריבה לפני ה', אזי את נפשו ממש הוא

מקריב!

וכדברי הספורנו: "אדם כי יקריב מכם", את עצמו מקריב לה' - את רצונותיו ותאוותיו.

ובזהר הקדוש (ח"ג קכ"ד): מבואר שמכל הקרבן כולו - אין נוטל הקב"ה אלא את רצון הלב ושברונו!

אדם שחטא נכנסה בו רוח שטות והרי הוא דומה ממש לבהמה

ועל פי זה מבאר החינוך (צ"ה), שכל ענין הקרבת הקרבן נועד כדי לזעזע את האדם, שיתן אל ליבו עד כמה קלקל ויצר חורבן על ידי חטאו!

שכן, כאשר הוא מקריב קרבן יתבונן האדם ויחשוב: מה פשעה ומה חטאה זאת הבהמה - שעולה היא לקרבן במקומי - ועל ידי מחשבה זו יתקרב לקב"ה.

שהרי בתפילה אנו אומרים: "ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל".

הכל הבל!

הכל!!!

הכל - מלבד הנשמה הטהורה! ואם כן כל ההבדל בין האדם לבהמה זה הנשמה והשכל שמבדילים בין בשר לבשר.

וכיון שאמרו חז"ל: "אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות", הרי שבשעה שחטא היה ממש כבהמה, ובשרו כבשר בהמה - ולכן נצטווה לקחת גוף של בשר כמוהו!

גוף בלבד, גוף בלי נשמה ובלי שכל!

ולפי זה מבואר היטב, כיצד יתכן שהקב"ה לוקח בהמה חלף האדם, ולכאורה הדבר תמוה שהרי האדם נעלה מן הבהמה, ואיך תבוא הבהמה הפחותה במקום האדם שחטא?

ולפי דברי החינוך מבואר היטב, שבשעה שחטא האדם עברה בו רוח שטות, ונמצא שהיה ממש כבהמה!

ולכן, על ידי שהאדם ישרוף את הבהמה, כשיעלנה לקרבן, יצייר בליבו שגוף בלא שכל אין לו מקום בעולם, והרי הוא כלה מן העולם בלא תכלית ובלא יתרון כלל!

וכשיחשוב כך ישוב לקב"ה על ידי נפשו המשכלת, ויבין שקיום הגוף אינו אלא כדי להידבק בקב"ה, ולהישמר מן החטא!

ואז, יתקיים בו מאמר דוד המלך בתהילים (פרק נ"א): "כי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה, זבחי אלוקים רוח נשבה, לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה!"

סוד טעם הקרבנות

והנה, הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג, פמ"ו) מבאר שכל מטרת הקרבנות היא כיון שהמצרים והכשדים אשר היו ישראל גרים בארצותיהם עבדו לבקר ולצאן, כי המצרים עבדו למזל טלה, והכשדים לשעירים, שהם דומים לשדים. ובאמת אנשי הודו עד היום לא שוחטים בקר, בגלל שעובדים אותם. ולכן ציווה ה' לשחוט בקר וצאן, שעל ידי זה יתרפאו האמונות הרעות, שהם מדווי הנפש - וכל חולי ומדווה לא יתרפאו, אלא אם יעשה היפוכן! ולכן במקום לשחוט אותם לעבודה זרה, יקריבם קרבן לה'!

והרמב"ן חולק על דבריו בחריפות רבה, וכותב שבפירוש זה עושה מורינו הרמב"ם את שולחן ה' מגואל, כביכול כל הקרבנות לא באו אלא להוציא מליבן של טיפשים. וכי אלה הם: "ריח ניחוח אשה לה"?! ובפרט, שנח כבר הקריב קרבן בצאתו מן התיבה, ואף על פי שבאותו הזמן לא היו בעולם לא מצרי ולא כשדי, וכן הבל הקריב קרבן בזמן שעדיין לא היתה שום עבודה זרה בעולם.

אלא מבאר הרמב"ן - כל מעשה ומעשה שהאדם עושה נגמר בשלושה דברים: מחשבה, דיבור ומעשה. ולכן ציווה ה' שיביא האדם את הקרבן כנגדם:

סומך על הקרבן - ועושה מעשה, לכפר על המעשה.

מתוודה - בפיו, לכפר על חטא הדיבור.

שורף באש את הקרבים ואת הכליות - הלא המה כלי המחשבה, לכפר על המחשבה המביאה לידי חטא.

ועל ידי שזורק את הדם על המזבח, מתבונן ורואה שדם הקרבן הוא תמורה לדמו שלו, ואז מבין שראוי היה לו עצמו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד ה' שלקח ממנו תמורה!

כמת יחיד

ומסיים הרמב"ן, שעל דרך האמת יש בקרבנות סוד נעלם. ובאמת גם הרמב"ם שנתן טעם לקרבנות, כתב בהלכות מעילה (ח, ח') שכל הקרבנות - חוקים הם!

חוקים, בלא טעם!

על כל פנים, יש להבין מה ישיב הרמב"ם על הקושיות העצומות של הרמב"ן?
 ובפרט שהתמיהה מתעצמת, כי דברי הרמב"ם הם בעצם פסוק מפורש בספר
 ויקרא ("ז, ז'): "למען אשר יביאו בני ישראל את זבחיהם וכו', והביאום לה' אל
 פתח אוהל מועד וכו', ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אשר הם זונים
 אחריהם". אתמהה, וכי זה עומק הקרבן???

מבאר המשך חכמה, שלא נחלקו הרמב"ם והרמב"ן כלל, אלא אלו ואלו
 דברי אלוקים חיים -

שהרי מלבד הקושיות שהקשה הרמב"ן יש עוד להקשות קושיא רבתי:

בגמרא **במסכת זבחים** (דף ק"ח.) מבואר, שמשעה שיצאו בני ישראל ממצרים
 עד שנבנה בית המקדש עברו ארבע מאות ושימונים שנה.

כיצד?

ארבעים שנה היו במדבר, ובכל השנים הללו הקריבו במשכן שעשה משה.
 לאחר מכן כבשו את הארץ שבע שנים, ועוד שבע שנים חלקוה, ובארבע
 עשרה השנים הללו היה המשכן בגלגל, בזמן יהושע בן נון.
 לאחר מכן היו עוד שלש מאות שישים ותשע שנים שבהם עמד המשכן
 בשילה.

ולבסוף, חמישים ושבע שנים שהה המשכן בנוב ובגבעון.

סך הכל - ארבע מאות ושימונים שנה.

ומבואר במשנה החילוקים בין זמני המשכן:

בזמן משכן משה - נאסרו הבמות. בגלגל - הותרו הבמות. וכשהיה המשכן
בשילה - שוב נאסרו. ולאחר מכן **בנוב ובגבעון - שוב הותרו.** ולבסוף **בבנין**
בית המקדש שבנה שלמה - שוב נאסרו הבמות עולמית.

ועל פי זה דרשו במשנה את הפסוק: "כי לא באתם אל המנוחה ואל הנחלה"
 - אמר יהושע לבני ישראל: דעו לכם - מעתה [בגלגל] מותר לכם לעשות במת
 יחיד, כלומר להקריב קרבן נדבה על כל במה שתבנו, ואפילו בחצר ביתכם.
 ומדוע מותר? "כי לא באתם אל המנוחה" - זה שילה. "ואל הנחלה" - זה בנין
 בית המקדש.

ובהמשך הגמרא מובא, שלדעת רבי שמעון בר יוחאי גם בימי משכן שילה
 הותרו הבמות, שכן לדעתו, גם המילה "מנוחה" - כוונתה לירושלים. וכן פסק

הרמב"ם להלכה. ולפי זה היו במות היחיד מותרות סך הכל **ארבע מאות וארבעים שנה**, מכניסתם לארץ ישראל בזמן יהושע, ועד בנין בית המקדש בזמן שלמה המלך.

וכאן יש להתבונן, למה הותרו הבמות בימי המשכן, והרי המשכן במקומו עומד - יבוא המקריב ויקריב בו?

הקרבן הותר בכמה רק כדי שלא יקריבו לעבודה זרה

מבאר המשך חכמה:

אכן יש שני טעמים בהקרבת הקרבנות. האחד הוא סוד נעלם - וכפי שכתבו הרמב"ם והרמב"ן כאחד, שעל ידי הקרבן מתקרבים בני ישראל לקב"ה - ודבר זה מתקיים כמובן רק במשכן ובבית המקדש.

אולם מלבד טעם זה יש טעם נוסף, גלוי יותר - שמוטב שיקריב האדם קרבנות לקב"ה, ובלבד שלא יקריב לעבודה זרה. וכדי להרחיק את האדם מן העבירה, גם במת יחיד מועילה.

ואמנם, בזמן בית שני, כשאנשי כנסת הגדולה ביטלו את היצר הרע של עבודה זרה - שוב נאסרו הבמות לעולם!

ולכן, מבואר היטב מה שאמרו חז"ל במשנה **במסכת זבחים** (ד', ו'), שרק במשכן הקרבנות הם **"לריח ניחוח לה"**, אבל בבמה אין **"ריח ניחוח"**, שהרי אין זה הקרבן הרצוי לפני ה'. אין זה הקרבן שמקרב את בני ישראל לקב"ה.

שכן מטרת הבמות אחרת היא - שלא יתרחקו עם ישראל יותר ויותר!

ולכן, אף על פי שהמשכן עומד במקומו - עדיין יש חשש פן יחטאו ויקריבו לעבודה זרה, ומשום כך התירו להקריב בבמה - שלא יתרחק הבן מאביו שבשמים יתר על המידה!

אולם בזמן המשכן שעשה משה רבינו, ובזמן בית המקדש שעשה שלמה - כשהיה גילוי שכינה בשיא עוצמתה ותפארתה, וקרנם של ישראל עלתה מעלה מעלה, לא היה חשש לחטא עבודה זרה. ולכן נאסרו הבמות כליל!

הקרבן מראה שהאדם גבוה מהחי צומח ודומם

ויאירו דברי הישמח משה, שכאשר אדם מקריב קרבן, הרי הוא מבין ביתר שאת את סוד הבריאה. שהרי כל הבריאה כולה מחולקת לארבעה מינים: דומם,

צומח, חי, אדם. וכל אחד מאלו משועבד למי שגבוה ממנו: הדומם משועבד לצומח, הצומח לחי והחי לאדם. ולכן, יכול אדם לקחת בעל חי שלא חטא - היות והוא משועבד לו - ולתקן אותו כיאות.

וכיון שכך, על ידי הקרבת הקרבן מבין האדם שגם הוא - האדם עצמו - משועבד למישהו שגבוה ממנו, משועבד לעבודת ה' יתברך!

ולפי זה יובן היטב, איזו סיבה גרמה להם לאומות העולם לעבוד לבהמות ולעשותם עבודה זרה, נגד כל שכל והגיון.

וזאת למה?

כיון שהם, האומות, לא השכילו לראות שכל מין ומין גבוה מחברו, ולא ראו כל עליונות אצל האדם יותר מן הבהמה. אלא לשיטתם אדרבה, כיון שהאדם מרשיע - הבהמה טובה ממנו, ולכן ודאי שהוא - האדם - צריך לעבוד לבהמה.

וזו היא עומק כוונתו של הרמב"ם, שכאשר האדם מקריב לה', ולא לעבודה זרה - הרי הקרבת הקרבן מועילה במקצת גם כדי לקרב את האדם לבוראו, שכן האדם מראה עד כמה הוא גבוה מן הבהמה, ולפיכך ראוי לו שיקריב אותה!

ובהתאם לכך, מבאר רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל (בנפש החיים), שכיון שהאדם הוא כעין עולם קטן, על כן כאשר חס ושלום הוא פוגם בדבר מה - הרי הוא פוגם בכל יסודות העולם, וצריך לתקן את כולם.

ולכן -

"על כל קרבנך תקריב מלח" - בא המלח, שהוא דומם, לתיקון הדומם.

העצים שעל המערכה - לתיקון הצומח.

הקרבן עצמו - בהמה, שהיא מן החי, לתיקון החי.

והאדם - שפגם בחטאו, מתקן את עצמו על ידי עבודת הכהנים.

